

Η ορθόδοξη πίστη και το θρησκευτικό βίωμα στο λογοτεχνικό έργο του Ντοστογιέφσκι »Αδελφοί Καραμαζόβ«

/ [Επιστήμες, Τέχνες & Πολιτισμός](#) / [Ορθόδοξη πίστη](#)

»Το εύρος και η δύναμη της προσωπικότητάς του ξεπερνούν κάθε σύγχρονη μέθοδο αξιολόγησης. Στην πρώτη επαφή, νομίζεις πως βρίσκεσαι μπροστά σε ένα συγγραφέα-και άξαφνα ανακαλύπτεις το άπειρο... Σαν εισχωρήσεις μέσα στο σύμπαν του Ντοστογιέφσκι, ανακαλύπτεις ένα τοπίο προκατακλυσμιαίο, έναν κόσμο μυστηριακό, πρωτόγονο και παρθενικό. Σε κυριεύει μια γλυκιά αγωνία, όπως όταν πλησιάζεις πρωταρχικές και αιώνιες δυνάμεις. Και σε λίγο, ο θαυμασμός και η πίστη σε προτρέπουν να μείνεις. Πίσω από κάθε διάφραγμα του έργου του, πίσω από κάθε ήρωα, βασιλεύει η αιώνια νύχτα και το αιώνιο φως-και αυτό γιατί ο προορισμός του και η μοίρα του είναι αξεδιάλυτα δεμένα με όλα τα μυστήρια του Είναι. Ο κόσμος του κινείται ανάμεσα στον θάνατο και την τρέλα, στο όνειρο και στην απτή πραγματικότητα...»

Έτσι περιγράφει ο Στέφαν Τσβάιχ το έργο του Ντοστογιέφσκι. Όλες οι μορφές των ηρώων του κινούνται μέσα στα αδιέξοδα που προξενεί η άρνηση του Θεού και η εναγώνια αναζήτηση της πίστης και του θείου. Και αυτό φαίνεται με τον πιο

έκδηλο τρόπο στους »Αδελφούς Καραμαζόβ«.

Γιος ξεπεσμένου ευγενούς, ο Φιόντορ Ντοστογιέφσκι γεννήθηκε στην Μόσχα το 1821, όπου ο πατέρας του εργαζόταν ως γιατρός. Έτσι, ζώντας από κοντά τους ασθενείς, από μικρός γνώρισε την δυστυχία, τον πόνο, την αθλιότητα και τον θάνατο. Ο πατέρας του, τύπος αυστηρός και αυταρχικός, του έδωσε μία παραδοσιακή θρησκευτική αγωγή. Η μητέρα του πέθανε όταν ο Ντοστογιέφσκι ήταν δεκαέξι ετών. Ο νεαρός εισήχθη στην Στρατιωτική Σχολή Μηχανικού στην Πετρούπολη, και στο διάστημα αυτό ο πατέρας του δολοφονήθηκε από εξεγερμένους δουλοποαροίκους, χρήματα δεν είχε, και επιπλέον δεν τον ενδιέφεραν τα μαθήματα της Σχολής. Αποφοιτώντας, αφοσιώθηκε στην λογοτεχνία και το γράψιμο. Ήδη νωρίς το 1846 δημοσιεύει το πρώτο του μυθιστόρημα.

Ωστόσο, μπροστά του θα βρισκόταν αντιμέτωπος με μία σκληρή δοκιμασία. Το 1849 συνελήφθη ως μέλος μίας ομάδας νεαρών ιδεαλιστών που συζητούσαν θεωρητικά και ονειρεύονταν ελευθερία και κοινωνικές αλλαγές για την Ρωσία. Πέρασε τέσσερα χρόνια καταναγκαστικής εργασίας εξόριστος κάπου στην Σιβηρία. Μόλις το 1858, μετά από εννέα δύσκολα χρόνια, του επέτρεψαν να επιστρέψει στην ευρωπαϊκή Ρωσία. Απόηχο της σκληράς αυτής δοκιμασίας και των δυσκολιών της εξορίας συναντούμε σε έργα του, ιδίως στο »Αναμνήσεις από το σπίτι των πεθαμένων«. Στα δύσκολα χρόνια της εξορίας του μοναδική παρηγοριά του ήταν μία Καινή Διαθήκη που συνεχώς διάβαζε και δεν την αποχωριζόταν ποτέ.

Ελεύθερος πλέον, ξαναβρίσκει την συγγραφική του δημιουργικότητα, γράφει και δημοσιεύει ακατάπαυστα. Στην περίοδο αυτή ανήκουν τα σημαντικότερα έργα του που τον έκαναν πασίγνωστο, Ταπεινωμένοι και καταφρονεμένοι (1861), Υπόγειο (1864), Έγκλημα και Τιμωρία (1866), Ο Ηλίθιος (1868), Δαιμονισμένοι (1871), Το Ημερολόγιο ενός Συγγραφέα (1876-1880), Αδελφοί Καραμαζόβ (1880).

Ωστόσο, η προσωπική του ζωή δεν έγινε καλύτερη παρά την λογοτεχνική του φήμη. Οι δανειστές τον πίεζαν, η γυναίκα του πέθανε, συνέχισε να έχει προβλήματα με τις τσαρικές αρχές. Και εσωτερικά, η ταραγμένη του ψυχή αναζητούσε απεγνωσμένα την γαλήνη της στον Θεό, την αρμονία, την αλήθεια. Όλα αυτά όπως ήταν φυσικό, επηρέσαν το συγγραφικό του έργο, και οι προσωπικές του εμπειρίες

και αγωνίες προβάλλονται στους λογοτεχνικούς του ήρωες.

Το κύριο ενδιαφέρον του Ντοστογιέφσκι επικεντρώνεται στα αισθήματα και τις σκέψεις του ατόμου. Αναπτύσει αριστοτεχνικά τον λογοτεχνικό μύθο, την πλοκή των έργων του, η οποία χρησιμεύει, μέσα από τα γεγονότα που περιγράφει, ως μία βαθιά διείσδυση στα πολύπλοκα ψυχολογικά και φιλοσοφικά ζητήματα, στο βαθύτερο είναι της ανθρώπινης ύπαρξης.

Τα έργα του Ντοστογιέφσκι μπορούν να χαρακτηρισθούν ως ψυχολογικά μυθιστορήματα, τα οποία πίσω από το πέπλο μίας ιστορίας μυστηρίου. Αποτελούν στην πραγματικότητα ένα μυθιστόρημα ιδεών, που ενσαρκώνονται από λογοτεχνικούς ήρωες που βιώνουν παθιασμένα και ακραία. Οι ήρωες του Ντοστογιέφσκι παλεύουν με τους δαίμονες της ταραγμένης τους ψυχής, καταφεύγουν σε εκ προμελέτης φόνους (Έγκλημα και Τιμωρία), σε συνομοσίες (Δαιμονισμένοι), σε δολοπλοκίες, στον φόνο και την τρέλα (Ο Ηλίθιος), οδηγούνται στον φόνο ή την αυτοκτονία αρνούμενοι τον Θεό και την κοινωνία (Κυρίλοβ), κινούνται σε ένα πλαίσιο ματαιότητας, άρνησης του Θεού, της ηθικής, των κοινωνικών αξιών. Σε όλα τα μυθιστορήματα οι ήρωες, αγνοί και ραδιούργοι, εγκληματίες και ασθενικοί, ιδεαλιστές και μηδενιστές, άνθρωποι του υποκόσμου και αναζητητές της αλήθειας, όλοι προκαλούν τον Θεό και την κοινωνία.

Μέσα στο λογοτεχνικό σύμπαν του Ντοστογιέφσκι, ξεχωριστή θέση κατέχουν οι Αδελφοί Καραμαζόβ, το τελευταίο του έργο και το ωριμότερο από πλευράς χαρακτήρων και έκφρασης της κοσμοθεωρίας του Ντοστογιέφσκι. Σε αυτό δίνεται μία γενική εικόνα της τσαρικής ρωσικής κοινωνίας στα τέλη του 19ου αι, με τις αντιφάσεις της, τις αντιθέσεις αριστοκρατών και δουλοπαροίκων, ανθρώπων από κάθε κοινωνική τάξη που ενσαρκώνουν την παρακμή και την διαφθορά, αλλά και τον έντονο θρησκευτικό και μυστικιστικό χαρακτήρα του ρωσικού λαού. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο ο Ντοστογιέφσκι σκιαγραφεί τρία αδέλφια, τρεις διαφορετικούς χαρακτήρες, και αναλύει τις προβληματικές οικογενειακές σχέσεις των γιων με τον πατέρα τους, τον ηλικιωμένο Καραμαζόβ που ενσαρκώνει το πρότυπο του διεφθαρμένου, ξεδιάντροπου και φιλήδονου γεροπαραλυμένου και αδιάφορου για τα παιδιά του πατέρα. Τα τρία αδέλφια συγκρούονται και αποστρέφονται τον γέρο Καραμαζόβ, ενώ και οι ίδιοι σε προσωπικό επίπεδο έρχονται αντιμέτωποι με τις εσωτερικές τους αναζητήσεις και ψυχολογικές εντάσεις.

Ο γέρος Καραμαζόβ εκπροσωπεί τον άνθρωπο που απορρίπτει κάθε αξία ηθική, γκρεμίζει τους κοινωνικούς περιορισμούς και κάθε αποδεκτή συμπεριφορά στο κυνήγι των ηδονών και των απολαύσεων. Ο Ντημήτρι Καραμαζόβ, ο ένας γιος που υπηρετεί στον στρατό, βλέπει ανταγωνιστικά τον πατέρα του και τελικά οδηγείται στην πατροκτονία για λόγους οικονομικούς και ερωτικής αντιζηλίας. Ο άλλος γιος, ο Ιβάν Καραμαζόβ, είναι η προσωποποίηση του νεαρού και ορμητικού αμφισβητία, που έχοντας λάβει ελλειπή ανώτερη μόρφωση, θεωρεί τον εαυτό του σπουδαγμένο, επίδοξο διανοούμενο που αντιτίθεται στις υπάρχουσες κοινωνικές παραδεδεγμένες αξίες, απορρίπτει κάθε αξία και ηθικό περιορισμό, και με το αλαζονικό ύφος του ανθρώπου του απόλυτου ορθολογισμού, με τάσεις αναρχικές, απορριπτικές της κοινωνίας και των θεσμών της, θα λέγαμε ότι φθάνει στο αδιέξοδο, δεν βρίσκει λύσεις στα κοινωνικά προβλήματα, και έτσι καταλήγει στην συνειδητή απόρριψη της τάξεως πραγμάτων, όπως δημιουργηθεί από τον Θεό, και εν τέλει του ίδιου του Θεού.

Το χαρακτηριστικότερο τμήμα του μυθιστορήματος που συνοψίζει την αλαζονική απόρριψη του Θεού, όπως την εκφράζει ο Ιβάν Καραμαζόβ, είναι ο φανταστικός του διάλογος ανάμεσα στον Χριστό που επιστρέφει στην γη, και τον Μέγα Ιεροεξεταστή της Εκκλησίας. Η αφήγηση τοποθετείται στην Σεβίλλη. Ο Μέγας Ιεροεξεταστής διατάζει την σύλληψη του Χριστού και Τον καταδικάζει να καεί στην πυρά. Με τον φανταστικό αυτόν διάλογο ο Ντοστογιέφσκι θέλει να

καταδικάσει την εγωιστική αλαζονία της Δυτικής εκκλησίας, και κατ' επέκταση κάθε εξουσίας που έχει θεοποιήσει την δύναμή της και έχει επιβάλλει βαριά και δυσβάκτα φορτία στον άνθρωπο, που αποστερεί την ελευθερία του ανθρώπου και την δυνατότητά του για λύτρωση. Ο Χριστός που επανέρχεται ως η ελπίδα της ανθρωπότητας για ελευθερία και απολύτρωση απορρίπτεται, καταδικάζεται από τις αρχές και εξουσίες του σύγχρονου κόσμου. Το μήνυμα της σύγχρονης αλαζονικής, αθεϊστικής και ορθολογιστικής κοινωνίας, όπως εκφράζεται από τον Μέγα Ιεροεξεταστή, είναι πως ο ορθολογιστής άνθρωπος θέλει να γκρεμίσει τον Χριστό και να Τον υποκαταστήσει. Η σατανική έπαρση και αλαζονία έχει τυφλώσει τον σύγχρονο άνθρωπο τόσο που ο εγωισμός του δεν τον αφήνει να δεχθεί την μόνη λύση στα αδιέξοδά του, που είναι η αγάπη και η θυσία του Χριστού.

Ουσιαστικά, ο Ιβάν αντιμετωπίζει ένα μεγάλο εσωτερικό δίλημμα. Αυτός ο μεγάλος αρνητής του Θεού, ο ορθολογιστής υποφέρει και ταλαντεύεται μεταξύ πίστης και απιστίας, βεβαιότητας και αμφιβολίας, εμπιστοσύνης στον άνθρωπο και ταυτόχρονα αναγνώριση της ανθρώπινης αδυναμίας.

Εάν δεν υπάρχει Θεός και μεταφυσική ελπίδα, χωρίς την αθανασία της ψυχής, ο άνθρωπος είναι αδύναμος, απελπισμένος, αναγκασμένος να αντιμετωπίσει μόνος του, χωρίς πνευματική βοήθεια, τα προσωπικά του αδιέξοδα και την άβυσσο της ψυχής του. »Εφ' όσον δεν υπάρχει Θεός, δεν υπάρχει ηθική, τότε όλα επιτρέπονται» -αυτό είναι το δόγμα του Ιβάν. Ο Ιβάν Καραμαζόβ, απορρίπτοντας κάθε ηθικό νόμο, αμφισβητεί και σχετικοποιεί την συνείδηση του ανθρώπου και του κοινωνικού συνόλου. Και αυτό τον οδηγεί σε δύο δρόμους, σε μία κοινωνία ορθολογική, χωρίς Θεό και όρια, σε έναν άνθρωπο χωρίς μεταφυσικές αναζητήσεις, απαλλαγμένο από το βάρος της ηθικής και του ενοχλητικού ελέγχου της συνείδησης, χωρίς τον μηχανισμό του συνειδησιακού αυτοελέγχου (τύψεις), που εκφράζει το αίσθημα πως »χωρίς συνείδηση, χωρίς αυτήν την συνήθεια, ας γίνουμε θεοί». Ο άνθρωπος χωρίς Θεό, λατρεύει εγωιστικά και με εωσφορική διάθεση τον εαυτό του, αυτοθεοποιείται και οδηγείται στο όραμα του Υπερανθρώπου, όπως τον φαντάσθηκε ο Νίτσε, χωρίς τα βαρίδια της συνείδησης και τις αδυναμίες της συμπόνιας και της αλληλεγγύης στον συνάνθρωπο. Ο άλλος δρόμος στον οποίον καταλήγει ο Ιβάν είναι ο απόλυτος μηδενισμός, αφού »αν δεν υπάρχει αιώνιος Θεός, δεν υπάρχει καμιά αρετή και ούτε και αυτή χρειάζεται». Τελικά, στο πρόσωπο του Ιβάν με τις τραγικές αντιφάσεις μπορούμε να αναγνωρίσουμε τον σημερινό άνθρωπο του ορθολογισμού, της άρνησης, του μηδενισμού, που έρχεται αντιμέτωπος με τις εσωτερικές του αντιφάσεις και τα

κοινωνικά αδιέξοδα που ο ίδιος προξένησε θέλοντας να κηρύξει έκπτωτο από την ζωή του τον Θεό και να αυτοαναγορευθεί ο ίδιος θεός.

Για να κατανοήσουμε το κλειδί των χαρακτήρων του Ντοστογιέφσκι πρέπει να έχουμε υπ' όψιν ότι βασική του θέση αποτελεί ότι υπάρχει ένας αιώνιος και ακατάλυτος θεϊκός και ηθικός νόμος, που η παράβασή του οδηγεί στην τιμωρία («έγκλημα και τιμωρία»), δηλ. στα φοβερά αδιέξοδα που κατατρύχουν και τελικά συνθλίβουν τον άνθρωπο.

Ο Ντοστογιέφσκι γύρω από το δίπολο ηθική-παραβίαση της ηθικής, καθώς και πάνω στην τάση του ανθρώπου για αμφισβήτηση των κανόνων και των ορίων, στην ανθρώπινη ροπή για την παραβατικότητα, οικοδομεί τους λογοτεχνικούς του χαρακτήρες, που θυμίζουν αντίστοιχους αληθι-νούς-λίγο ακραίους και περιθωριακούς- χαρακτήρες της καθημερινής ζωής, που υποφέρουν από τα ηθικά διλήμματα και συνθλίβονται κάτω από το βάρος των πράξεών τους και των ψυχολογικών τους αδιεξόδων. Σε αυτό το ψυχολογικό μυθιστόρημα ο Ντοστογιέφσκι αναδεικνύεται δεξιο-τέχνης του είδους. Το μήνυμα που θέλει να περάσει ο συγγραφέας είναι πως ο άνθρωπος χωρίς Θεό είναι αδύναμος, αβοήθητος, έρμαιο στα πάθη του και τελικώς φθάνει σε φοβερά αδιέξοδα.

Ωστόσο, ο Ντοστογιέφσκι δεν περιορίζεται σε μία αρνητική στάση. Θέλει να καταδείξει-μέσω των ηρώων του-ότι υπάρξουν θετικές αξίες που βοηθούν τον άνθρωπο να υπερβεί τις αδυναμίες και τα πάθη του, να βρει τις απαντήσεις στις μεταφυσικές του αναζητήσεις και να βρει την δικαίωση στο βαθύ νόημα της ζωής και της ανθρώπινης ύπαρξης. Ο Ντοστογιέφσκι ανακαλύπτει την ουσία της ζωής στον Θεό, στην πίστη, στο θρησκευτικό βίωμα, που βοηθά τον άνθρωπο να ισορροπήσει ψυχολογικά, να βρει την αρμονία στην ζωή, να καθαρθεί από τους δαίμονες της ψυχής του, να εξαγνισθεί ηθικά. Αυτό το πρότυπο ζωής ενσαρκώνει στους Αδελφούς Καραμαζόβ ο μικρότερος αδελφός, ο Αλιόσα, ο δόκιμος μοναχός κάτω από την πνευματική καθοδήγηση του στάρετς (=γέροντα) Ζωσιμά.

Σε αντίθεση με τους άλλους ήρωες του Ντοστογιέφσκι, που είναι προβληματικοί, ασθενικοί, περιθωριακοί, ο Αλιόσα εκφράζει μία υγιή αντίληψη για την ζωή που

βρίσκεται σε αρμονία με τον Θεό και την κοινωνία. Στο πρόσωπο του Αλιόσα ο Ντοστογιέφσκι ενσαρκώνει ό,τι ο ίδιος θέλει να παρουσιάσει ως θετική στάση ζωής και λύση στα προσωπικά και κοινωνικά αδιέξοδα της σύγχρονης κοινωνίας. Ο Ντοστογιέφσκι με το στόμα του Αλιόσα ομιλεί για την βαθιά και οργανική σχέση πίστεως και εμπιστοσύνης που συνδέει τον άνθρωπο με τον Θεό, και στηρίζεται στον αιώνιο Θεϊκό Νόμο, την συνείδηση, την ηθική. Ο άνθρωπος δεν μπορεί να μένει αδιάφορος σε ό,τι συμβαίνει στον κόσμο και τον συνάνθρωπό του, αλλά οφείλει στα πλαίσια μιας πλατιάς παναθρώπινης-οικουμενικής αλληλεγγύης να ζήσει σύμφωνα με τις χριστιανικές αξίες της αγάπης, της συμπόνιας, της κατανόησης, της αυτοθυσίας που εμπεριέχει η πίστη στον Χριστό. Η τραγωδία της ανθρωπότητας δέσμιας των παθών, της φιληδονίας, του μίσους, της υπερηφάνειας, βρίσκει την λυτρωτική της κάθαρση στο σπάσιμο των αλυσίδων που την φυλακίζουν μέσα από την ηθική κάθαρση και την πνευματική εξυγίανση που προσφέρει ο Χριστός. Αυτό είναι το μήνυμα του Αλιόσα, αυτό είναι το αισιόδοξο και ελπιδοφόρο κήρυγμα του Ντοστογιέφσκι μέσα από τον αγαπημένο του ήρωα.

Σημαντική για την κατανόηση της χριστιανικής κοσμοθεωρίας του Ντοστογιέφσκι αποτελεί η μορφή του στάρετς Ζωσιμά, του πνευματικού γέροντα ηγουμένου του μοναστηριού που ο Αλιόσα είναι δόκιμος μοναχός. Ο στάρετς Ζωσιμάς είναι ο πνευματικός σύμβουλος και καθοδηγητής των ανθρώπων που έρχονται προσκυνητές στο μοναστήρι του, αυτός που θεραπεύει τις ψυχικές και σωματικές ασθένειες των ανθρώπων και τους συμφιλιώνει με τον ταραγμένο τους εαυτό και με τον Θεό. Ο Πατέρας Ζωσιμάς εμφανίζεται ως μορφή που συμφιλιώνει, αναπαύει πνευματικά, εξαγνίζει και λυτρώνει τον σύγχρονο άνθρωπο. Ο πατέρας Ζωσιμάς είναι αυτός που βιώνει το μήνυμα του Χριστού, ζει τις αρετές της αγάπης, της ταπείνωσης, της συγχωρητικότητας, και με το παράδειγμα της ζωής του και με τις πνευματικές νουθεσίες μεταλαμπαδεύει το φως του Χριστού στην κοινωνία.

Πρότυπο για την παρουσίαση του χαρακτήρα του στάρετς Ζωσιμά απέτέλεσε για τον Ντοστογιέφσκι ο σύγχρονός του και φημισμένος στάρετς Αμβρόσιος της Όπτινα (=περίφημο ρωσικό μοναστήρι, κέντρο πνευματικότητας και ορθόδοξος φάρος του ρωσικού λαού, που ανέδειξε μεγάλους γέροντες, διορατικούς και πνευματικούς, καθώς και σύγχρονους αγίους της Ρωσίας), στον οποίο πολλές φορές είχε καταφύγει ο Ντοστογιέφσκι, αλλά και άλλες σημαντικές προσωπικότητες της Ρωσίας, όπως οι συγγραφείς και λογοτέχνες Λέων Τολστόι και Νικολάι Γκόγκολ, κ.ά. Στο πνευματικό ερημητήριο της Όπτινα και τους φημισμένους της γέροντες κατέφευγαν πολλοί Ρώσοι για να βρουν γαλήνη,

πνευματική καθοδήγηση, εξομολόγηση και θεραπεία. Όσον αφορά τις διδαχές του στάρετς Ζωσιμά που καταγράφονται στους »Αδελφούς Καραμαζόβ» σαφώς ο Ντοστογιέφσκι έχει υπ' όψιν του τα κείμενα του αγίου Τύχωνα Σαντόνσκι, Ρώσου επισκόπου του 18ου αι.

Ο Ντοστογιέφσκι ζει μέσα στην πνευματικότητα της Ορθοδοξίας, διατηρεί επαφή και επικοινωνία με τα ρωσικά μοναστήρια και τους φημισμένους στάρετς, και έχει ακλόνητη την πεποίθηση ότι η ομορφιά και η αρμονία της Ορθοδοξίας μπορεί να σώσει την Ρωσία και τον κόσμο ολόκληρο από την τυραννία του σύγχρονου ορθολογιστικού τρόπου ζωής που διέπει τις σύγχρονες κοινωνίες. Ο Ντοστογιέφσκι πιστεύει ακράδαντα σχεδόν μεσσιανικά θα λέγαμε ότι η πνευματικότητα της ορθοδοξίας, ο μυστικισμός της χριστιανικής πίστης, αποτελεί την απάντηση και την διέξοδο σε μία κοινωνία διεφθαρμένη,εγωιστική και υλιστική, όπως την περιγράφει στα έργα του, και υποστηρίζει με πάθος πως το κήρυγμα του Χριστού για αγάπη και μετάνοια μπορεί να συμβάλλει στην λύτρωση της ανθρώπινης ψυχής από ό,τι την βασανίζει και την ταράσσει. Και αυτό μπορεί να οδηγήσει την ανθρωπότητα στην πλήρη μεταμόρφωσή της, ώστε να ανακαλύψει τις πνευματικές εκείνες δυνάμεις και αξίες που θα την βγάλουν από την κρίση. Αυτό το »ευαγγέλιο» υποστήριξε με όλη την δύναμη της ψυχής του και με την λογοτεχνική του συγγραφή ο Ντοστογιέφσκι, μέχρι την στιγμή του θανάτου του, όταν συμφιλιωμένος με τον ίδιο του τον εαυτό και τον Θεό κοιμήθη εν ειρήνη το 1881.

Στους Αδελφούς Καραμαζόβ η κεντρική πνευματική και καθοδηγητική μορφή, που ενσαρκώνει όλες τις χριστιανικές πνευματικές αξίες του Ντοστογιέφσκι είναι ο στάρετς Ζωσιμάς. Σε αυτόν καταφεύγουν οι χαρακτήρες του μυθιστορήματος σαν σε πνευματικό διαιτητή και συμφιλιωτή των διαφορών τους η οικογένεια Καραμαζόβ, αλλά και πλήθος προσκυνητών. Ο Ντοστογιέφσκι μας εξηγεί τον θεσμό του στάρετς και την λειτουργία του στην κοινωνία και την ζωή των πιστών: »Στάρετς είναι αυτός που... εκλέγοντάς τον, απαρνιέστε τη θέλησή σας και την παραδίνετε σε αυτόν με την υποχρέωση της πλήρους υπακοής, με πλήρη αυταπάρνηση. Αυτή την δοκιμασία, αυτό το τρομερό σχολείο της ζωής, ο απαρνούμενος τον εαυτό του το δέχεται θεληματικά,με την ελπίδα πως ύστερα από μακρόχρονη διαδικασία θα νικήσει τον εαυτό του,θα γίνει κύριος του εαυτού του μέσα από την διά βίου υπακοής, και τελικά θα φθάσει στην απόλυτη ελευθερία, θα ελευθερωθεί από τον εαυτό του.

Η υπακοή στον στάρετς προϋποθέτει μια αδιάκοπη εξομολόγηση και έναν αδιάρρηκτο δεσμό...ο λαός σέβεται πολύ τους στάρετς, άνθρωποι του λαού και επιφανή πρόσωπα συρρέουν να τους προσκυνήσουν, να τους εξομολογηθούν τις αμφιβολίες τους, τα αμαρτήματά τους, τα πάθη τους, και να ζητήσουν συμβουλές και οδηγίες. Ο θεσμός των στάρετς είναι δοκιμασμένος από την χιλιόχρονη πείρα μέσο για την ηθική αναγέννηση του ανθρώπου, που θα τον φέρει από την σκλαβιά στην ελευθερία και την ηθική αναγέννηση... να τους οδηγήσει στην ταπείνωση και την τελειωτική αυτοκυριαρχία».

Για την ζωή και τον πνευματικό αγώνα του χριστιανού, η υπακοή και η ταπείνωση σε έναν έμπειρο πνευματικό γέροντα-στάρετς αποτελεί ασφαλή οδηγό για καταπολέμηση των παθών και την καλλιέργεια των αρετών. Η μορφή του στάρετς Ζωσιμά μας θυμίζει τους διορατικούς εκείνους γέροντες της Ορθοδοξίας που με αγάπη και κατανόηση εδώ και αιώνες γαληνεύουν ψυχές και τις συμφιλιώνουν με τον Θεό. »Τον στάρετς Ζωσιμά τον περίμεναν με λαχτάρα για μία συμβουλή και μία παρηγοριά. Όσοι έμπαιναν στο κελί του για να του μιλήσουν, φοβισμένοι και ανήσυχοι, βγαίνανε σχεδόν πάντα με φωτεινό Ο στάρετς δεν ήταν καθόλου αυστηρός. Έβαζε στην καρδιά του εκείνον ακριβώς που είναι πιο αμαρτωλός και αγαπάει περισσότερο εκείνος που αμάρτησε ».

Στην συνέχεια,θα παραθέσουμε αποσπάσματα από τις διδαχές του στάρετς Ζωσιμά, όπως τις καταγράφει ο Ντοστογιέφσκι, και απηχούν όπως ήδη έχουμε αναφέρει το πνευματικό κλίμα του μοναστηριού της Όπτινα και των φημισμένων της στάρετς. Τα αποσπάσματα αυτά θα μας βοηθήσουν, έστω και μέσα από την λογοτεχνική γραφίδα του Ντοστογιέφσκι, να εισέλθουμε στην πνευματικότητα της ρωσικής ορθοδοξίας.

Αλήθεια και γνησιότητα στην πίστη: »Το κυριότερο είναι να μη λέτε ψέματα στον ίδιο τον εαυτό σας. Αυτός που λέει ψέματα στον εαυτό του και πιστεύει στο δικό του ψέμα, φθάνει στο σημείο να μην βλέπει καμία αλήθεια ούτε μέσα του ούτε και στους άλλους-και έτσι χάνει κάθε εκτίμηση για τους άλλους και για τον εαυτό του».

Παρηγοριά για τις μητέρες που χάνουν τα παιδιά τους: »Κάποτε ένας μεγάλος άγιος είδε στο ναό μία μητέρα να κλαίει γιατί είχε χάσει το μωρό της, το μοναδικό της παιδί της το πήρε κοντά Του ο Κύριος. »Μήπως δεν το ξέρεις, της είπε ο άγιος, πως αυτά τα μωρά έχουν μεγαλύτερη παρηγοσία-θάρρος απ' όλους μπροστά στον θρόνο του Θεού; Δεν υπάρχει κανένας άλλος σε όλη την βασιλεία των ουρανών που να έχει την δική τους τόλμη, και με θάρρος παρακαλούν και ζητάνε από τον Κύριο να τα κάνει αμέσως αγγελοúδια.νΓι' αυτό και σύ, μητέρα, της είπε ο άγιος, να χαίρεσαι και να μην κλαις γιατί τούτη την στιγμή το μωρό σου βρίσκεται κοντά στον Κύριο, ανάμεσα σε αγγέλους, και θα χαίρεται και θα παίζει και θα προσεύχεται για σένα».

»Και κάθε φορά που θα κλαις και θα θέλεις να παρηγορηθείς, άσε να τρέχουν τα δάκρυά σου, και να θυμάσαι πως το παιδί σου είναι μέσα σε αγγέλους του Θεού, σε κοιτάει από εκεί πάνω και χαίρεται που σε βλέπει δακρυσμένη και δείχνει τα δάκρυά σου στον Θεό μας. Τούτο το μητρικό κλάμα στο τέλος θα κατασταλάξει σε μία ήρεμη χαρά και τα πικρά σου δάκρυα θα γίνουν δάκρυα κατάνυξης και εξιλασμού».

Για την μετάνοια και την αγάπη: »Μην φοβάσαι και μην θλίβεσαι, αφού μετανοείς όλα θα σου τα συγχωρέσει ο Θεός. Όλα τα συγχωρεί ο Θεός σε κείνον που μετανοεί αληθινά. Δεν υπάρχει αμάρτημα που να μπορεί να εξαντλήσει την αστείρευτη αγάπη του Θεού. Φρόντιζε μονάχα για την αδιάκοπη μετάνοια και διώξε τον φόβο από την καρδιά σου. Πίστευε ότι ο Θεός σε αγαπάει παρ' όλο που αμάρτησες. Αφού μετανοείς θα πει πως αγαπάς. Η αγάπη εξαγνίζει τα πάντα. Αφού ένας άνθρωπος αμαρτωλός μπορεί και συμπονά, πόσο περισσότερο ο Θεός. Η αγάπη είναι κάτι ανεκτίμητο, με αυτήν μπορείς όλον τον κόσμο να αποκτήσεις και όχι μόνον τις δικές σου αμαρτίες μα και τις ξένες μπορείς να εξαγοράσεις».

Προσφορά σε ασθενείς-έμπρακτη αγάπη: »Για πόσο θα μπορούσες να υποφέρεις μία τέτοια ζωή, να κάθεσαι στο προσκέφαλο των ασθενών τις νύχτες; Και αν ο άρρωστος, που εσύ του καθαρίζεις τις πληγές, δεν σου εκφράζει ευγνωμοσύνη, απεναντίας αν αρχίσει να σε βασανίζει με τις ιδιοτροπίες του, να σε βρίζει, να παραπονείται, να σε διατάζει χωρίς να εκτιμά την προσφορά σου, τότε τι

θαγίνει; θα συνεχιστεί η αγάπη σου ή όχι; Η αγνωμοσύνη μπορεί να ψυχράνει την μεγαλύτερη αγάπη προς τον άλλον. Πολλές φορές η προσφορά της αγάπης μας αναζητά εγωιστικά ανταλλάγματα, τον έπαινο, την αναγνώριση. Όταν δεν υπάρχει, τότε μπορεί να νοιώσεις ότι ο άρρωστος είναι ανυπόφορος, περιορίζει την ατομικότητα, την ελευθερία σου... όμως η ενεργητική αγάπη χρειάζεται δουλειά και επίμονη αυτοκυριαρχία, είναι ολόκληρη επιστήμη. Όταν φθάσετε στο σκοπό σας(την αγάπη προς τον άλλον) θα νοιώσετε καθαρά πάνω σας την θαυματουργό δύναμη του Θεού που σας αγαπούσε τόσο καιρό και μυστικά σας καθοδηγούσε».

Η Εκκλησία μέσα στο Κράτος και την κοινωνία: »Η Εκκλησία πρέπει να περιλαμβάνει μέσα της όλο το κράτος και όχι να αποτελεί μία μικρή μεριά του... δεν πρέπει η Εκκλησία να επιδιώκει σαν μελλοντική κατάκτηση να βρει μία ορισμένη θέση μέσα στο Κράτος όπως κάνει κάθε κοινωνικός σύνδεσμος ή ένας σύνδεσμος-σωματείο ανθρώπων που επιδιώκουν θρησκευτικούς σκοπούς... η ουσία των πραγμάτων απαιτεί να μπει ως κυριότερος αντικειμενικός της σκοπός της περαιτέρω ανάπτυξης της χριστιανικής κοινωνίας... Ο Κύριος μας Ιησούς Χριστός ήρθε πάνω στην γη για να εγκαθιδρύσει την Εκκλησία. Εννοείται πως η βασιλεία των ουρανών δεν είναι του κόσμου τούτου, μα υπάρχει στα ουράνια. Όμως δεν μπορεί να εισέλθει κανείς εκεί παρά μονάχα διά μέσου της Εκκλησίας που είναι θεμελιωμένη και ιδρυμένη επί της γης».

Ο Ντοστογιέφσκι επιθυμεί να δει την Εκκλησία να μεταμορφώσει την κοινωνία και όχι να καταστεί η ίδια κράτος και κοσμική εξουσία. Πιστεύει ακράδαντα και το έχει γράψει πως ο ρόλος της Ορθοδοξίας θα είναι καθοριστικός για το μέλλον της ανθρωπότητας, αφού »η ομορφιά της Ορθοδοξίας θα σώσει τον κόσμο» από την ασχήμια, την κοινωνική ανισότητα, την ηθική παρακμή. Η εκκοσμίκευση της Εκκλησίας και η απώλεια του πνευματικού της προσανατολισμού στα μάτια του Ντοστογιέφσκι μοιάζει με πτώση. Και αυτό ακριβώς συνέβη στην Δυτική Εκκλησία. »Παραμερίζεται το Κράτος από την γη και η Εκκλησία ανυψώνεται στο επίπεδο του Κράτους! Αυτό είναι το όνειρο της Ρώμης. Αυτό είναι ο τρίτος πειρασμός του Σατανά! Μα απεναντίας, όταν το κράτος μεταμορφώνεται σε Εκκλησία (=κοινωνία πιστών), και γίνεται μία παγκόσμια εκκλησία, αυτός είναι ο μεγάλος προορισμός της Ορθοδοξίας στον κόσμο. Αυτό το άστρο θα λάμψει από την Ανατολή... επειδή κάποιοι δεν χάνουν την πίστη τους, όλη η κοινωνία στέκει προσμένοντας την πλήρη μετατροπή της ειδωλολατρικής (=άθεης, υλιστικής) κοινωνίας σε μία οικουμενική Εκκλησία. Και ούτω γενήσεται, έστω και στη συντέλεια των αιώνων,

γιατί τούτο είναι προορισμένο να συμβεί!».

Η Εκκλησία μεταμορφώνει τους αμαρτωλούς και τους εγκληματίες: »Γιατί αν δεν υπήρχε η Εκκλησία του Χριστού, ο εγκληματίας δεν θα είχε κανένα φρένο στα κακουργήματά του... η μόνη αληθινή τιμωρία που φοβίζει τον εγκληματία και τον κατευνάζει εδρεύει στην ίδια του την συνείδηση... Αν υπάρχει κάτι που προφυλάσσει την κοινωνία και διορθώνει τον εγκληματία μεταμορφώνοντάς τον σε άλλον άνθρωπο, αυτό είναι ο νόμος του Χριστού που εκδηλώνεται με την τύψη της συνείδησης. Η Εκκλησία δεν τον αφορίζει, τον καθοδηγεί πατρικά. Προσπαθεί να διατηρήσει τους χριστιανικούς δεσμούς με τον εγκληματία Τι θα γινόταν ο εγκληματίας-ω Θεέ μου!- αν και η χριστιανική κοινωνία, δηλ. η Εκκλησία, τον έδιωχνε έτσι όπως τον διώχνει και τον αποκόπτει ο νόμος της πολιτείας; ίσως ο εγκληματίας να έχανε την πίστη του. Και τότε τι θα γινόταν; Όμως η Εκκλησία που είναι σπλαχνική και αγαπά τους ανθρώπους, θα τον συμπονέσει, εκεί που η κοινωνία αποκόπτει τον εγκληματία από τον σύνολο με την βία,τον εξοστρακίζουμε μίσος(τον φυλακίζει). Η Εκκλησία δεν χάνει ποτέ την επαφή της με τον εγκληματία, θεωρώντας τον πάντοτε σαν ακριβό και αγαπητό τέκνο της, κοιτάει πώς να αναγεννήσει τον εκπεσόντα».(σημ.ότι ισχύει δηλ.για κάθε άνθρωπο που έχει πέσει στην αμαρτία).

Δοκιμασία και θλίψη στην ζωή: »για την μεγάλη αποστολή που έχεις να εκπληρώσεις στον κόσμο, έχεις πολύ δρόμο να κάνεις ακόμα . Όλα θα πρέπει να τα υποφέρεις, και θα έχεις πολλή δουλειά. Ο Χριστός είναι μαζί σου. Κράτησέ Τον μέσα σου και Αυτός θα σε φυλάξει. Και μην ξεχνάς ποτέ αυτό:να γυρεύεις την ευτυχία μέσα από την θλίψη».

Υπομονή στις λαιδιωρίες του κόσμου: »Και θα αρχίσουν να λένε για μένα πολλά και διάφορα, ακόμη και λαιδιωρίες θα ακούσω. Όμως υπομένω και λέω στον εαυτό μου: τούτο είναι μία δοκιμασία σταλμένη από τον Ιησού για να ταπεινωθεί η υπερήφανη ψυχή μου. Έχει γραφεί- »υπόμενε αγωγγύστως και με αγαλλίασιν την ατίμωσιν, και μην ταραττεσαι και μην μισείς τον ατιμάζοντά σου».

Πνευματική ζωή-άσκηση-υπακοή-προσευχή: »όποιος μπήκε εδώ μέσα (στο μοναστήρι) γιατί ειλικρινά ήθελε να σωθεί, γι'αυτόν η άσκηση υπακοής θα

αποδειχθεί στα αλήθεια σωτήρια και θα του κάνει καλό Και όποιος δυσφορεί και αγαναχτεί, εκείνος δεν είναι άξιος να γίνει μοναχός και άδικα ήρθε στο μοναστήρι. Η θέση του είναι με τους κοσμικούς.».

Ο στάρετς Ζωσιμάς »πριν πέσει για ύπνο έπεσε στα γόνατα και προσευχήθηκε πολλή ώρα. Στην φλογερή προσευχή του διψούσε μονάχα την χαρούμενη τρυφερότητα, που γέμιζε πάντοτε την ψυχή του μετά τους ύμνους και τα δοξαστικά προς τον Θεό, που αυτά ήταν συνήθως όλη η προσευχή του πριν από τον ύπνο. Αυτή η χαρά που τον πλημμύριζε του έφερνε ελαφρό και ήσυχο ύπνο». Προσευχόταν: Θεέ μου, ευσπλαχνήσου όλους, φύλαξε τους δυστυχισμένους, εκείνους που τους λείπει η γαλήνη και οδήγησέ τους. Εσύ ξέρεις τον δρόμο. Δείξε τους την οδό της σωτηρίας. Εσύ είσαι η αγάπη, και Εσύ θα στείλεις σε όλους την χαρά!».

Ο άνθρωπος χωρίς Θεό: »θα είμαστε αλυσοδεμένοι και δεν θα έχουμε καμιάν ελευθερία, μα μέσα στην μεγάλη μας συμφορά θα αναστηθούμε και πάλι ως την χαρά, που χωρίς αυτήν είναι αδύνατον να ζήσει ο άνθρωπος και να υπάρξει ο Θεός, γιατί ο Θεός είναι που δίνει την χαρά.

Τι γίνεται όμως αν δεν υπάρχει Θεός; Τότε, ο άνθρωπος είναι κυρίαρχος όλης της γης, όλου του σύμπαντος! Θαυμάσια! Όμως πως θα είναι ενάρετος χωρίς Θεό; Να το πρόβλημα! Γιατί τότε ποιον θα αγαπήσει ο άνθρωπος! Ποιον θα ευγνωμονεί, ποιον θα υμνεί;»

Ο άνθρωπος που έχει απορρίψει τον Θεό, έχει γκρεμίσει και κάθε ηθικό ή συνειδησιακό φραγμό. Στην θέση του Θεού ο άνθρωπος ανυψώνει τον εαυτό του, αντικαθιστά την πρόνοια του Θεού με την αλαζονική εμπιστοσύνη στις ανθρώπινες δυνατότητες, στον νέο απελευθερωμένο τύπο ανθρώπου, στον υπεράνθρωπο που αυτοθεοποιείται (πρβλ.θεωρίες Νίτσε). Αυτό που πολλοί το θεωρούν ως πρόοδο της ανθρωπότητας στην πραγματικότητα αποτελεί οπισθοδρόμηση στην βαρβαρότητα. Να πως το περιγράφει αυτό ο Ντοστογιέφσκι: »όταν η ανθρωπότητα ολόκληρη θα απαρνηθεί τον Θεό, τότε από μόνη της θα καταρρεύσει όλη η προηγούμενη κοσμοθεώρηση και όλη η παλαιά ηθική, και θα πραγματοποιηθεί το καινούργιο. Οι άνθρωποι θα ενωθούν για να τα πάρουν όλα από την

ζωή, όλα όσα μπορεί να δώσει, για την ευτυχία και την χαρά σε αυτόν εδώ τον κόσμο. Ο άνθρωπος θα ανυψωθεί με το πνεύμα της θεϊκής τιτανικής περηφάνειας και θα εμφανισθεί ο άνθρωπος- θεός.Θριαμβεύοντας απεριλοριστα πάνω στην φύση,με την θέλησή του και την επιστήμη, ο άνθρωπος θα αισθάνεται μία απόλαυση τόσο μεγάλη που θα αντικαταστήσει όλες τις ελπίδες για τις επουράνιες χαρές...

Από αυτήν την άποψη, σε έναν τέτοιον άνθρωπο »όλα επιτρέπονται».Και όχι μονάχα αυτό. Μια και δεν θα υπάρχει Θεός και αθανασία, επιτρέπεται στον καινούργιο άνθρωπο να γίνει άνθρωπος-θεός, έστω και αν θα είναι ο μόνος σε όλον τον κόσμο, και με τον καινούργιο του τίτλο να υπερπηδήσει κάθε όριο παλαιάς ηθικής του πρώην δούλου-ανθρώπου, αν χρειαστεί». Συνείδηση! τι είναι συνείδηση; Εγώ ο ίδιος την φτιάχνω.Γιατί λοιπόν βασανίζομαι; Από συνήθεια πανανθρώπινη εφτά χιλιάδων ετών. Ας την ξεσυνηθίσουμε και θα γίνουμε θεοί».

Αυτή ακριβώς είναι η κυρίαρχη αντίληψη στον σύγχρονο, υπερφίαλο και ανόητο άνθρωπο και στην υλιστική και άθεη κοινωνία που έχει φτιάξει.

Σε αυτόν τον αβάσταχτα κούφιο και άδειο από ιδανικά και νοήματα σύγχρονο κόσμο, ο Ντοστογιέφσκι έχει να αντιπαρατάξει έναν άλλον κόσμο, πνευματικό, ορθόδοξο,στον οποίο οι σοφοί γέροντες μοναχοί-σταρετς αποτελούν φωτεινούς οδηγούς. »Όλον τον κόσμο και τους κόσμους μπορεί να τους ξεχάσεις μα έναν τέτοιο (γέροντα ασκητή) θα τον προσέξεις, γιατί είναι αφάνταστα πολύτιμο διαμάντι. Μία τέτοια ψυχή αξίζει καμιά φορά ολόκληρο αστερισμό».

Ο σκοπός της μοναχικής ζωής-η προσφορά των μοναχών:

Αγάπη και ταπείνωση=»Αγαπάτε αλλήλους, πατέρες, δίδασκε ο στάρετς. Αγαπάτε τον κοσμάκη του Θεού. Δεν είμαστε εμείς αγιότεροι από αυτούς που ζουν μέσα στον κόσμο επειδή κλειστήκαμε στο μοναστήρι, μα απεναντίας, ο καθένας μας με το που ήρθε εδώ, απέδειξε πως παραδέχεται τον εαυτό του ως τον χειρότερο. Όσο περισσότερο θα ζει εδώ μόνος του στο κελί, τόσο πιο συνειδητή θα του γίνεται η αναξιοτήτά του. Γιατί,αν δεν γίνει αυτό, άδικα ήρθε να μονάσει.Τότε μόνον θα

επιτευχθεί ο σκοπός μας, όταν παραδεχθούμε ότι είμαστε χειρότεροι-αμαρτωλοί από τους κοσμικούς, μα και προσωπικά ένοχος μπροστά στους ανθρώπους για όλα όσα γίνονται, για όλες τις ανθρώπινες αμαρτίες, τις Παγκόσμιες και τις ατομικές. Γιατί να ξέρετε, πως ο καθένας μας αναμφισβήτητα είναι ένοχος για όλους και για το κάθε τι, όχι μονάχα μέτοχος του γενικού παγκόσμιου αμαρτήματος, μα και προσωπικά ένοχος για τις πράξεις όλων των ανθρώπων και καθενός χωριστά. Γιατί αυτή η συνείδηση είναι το στεφάνωμα της ζωής του μοναχού, μα και κάθε ανθρώπου. Γιατί οι μοναχοί δεν είναι τίποτε διαφορετικό παρά εκείνο που θα έπρεπε να είναι και όλοι οι άλλοι επί της γης. Μονάχα τότε η καρδιά μας θα γίνει άξια να περικλείσει την ατέλειωτη, την οικουμενική, την άσβεστη αγάπη. Τότε ο καθένας από σας θα μπορεί να αποκτήσει ολόκληρον τον κόσμο με την αγάπη του και να ξεπλύνει με τα δάκρυά του τα αμαρτήματα του κόσμου... ο καθένας σας ας αγρυπνεί στην καρδιά του και ας εξομολογείται ακαταύπαστα.. Μη φοβάστε τα κρίματά σας, φθάνει να μετανοείτε, μα μην θέτετε όρους στον Θεό. Μην περηφανεύεσθε ούτε μπροστά στους μικρούς ούτε μπροστά στους μεγάλους. Μη μισείτε όσους σας αποδιώχνουν, σας λειδωρούν, σας βρίζουν, σας συκοφαντούν, τους αθεϊστές, τους δασκάλους του κακού, τους υλιστές, ακόμη και τους μοχθηρούς, γιατί υπάρχουν ανάμεσά τους και πολλοί αγαθοί. Να τους μνημονεύετε στις προσευχές σας και να λέτε: Σώσον, Κύριε, εκείνους που δεν έχουν κανέναν να προσευχηθεί για χάρη τους, σώσον και εκείνους που δεν θέλουν να Σου απευθύνουν προσευχές... Αγαπάτε τον κοσμάκη του Θεού, μην αφήνετε να σας πάρουν το ποίμνιο οι ξένοι, γιατί αν ολιγωρήσετε ραθυμούντες και γίνετε περήφανοι, ακατάδεχτοι ή ιδιοτελείς, θα έρθουν άλλοι να σας υφαρπάξουν το ποίμνιο. Εξηγείτε ακούραστα στο λαό το Ευαγγέλιο. Πάντα να έχετε πίστη και να κρατάτε ψηλά την σημαία.

Η προσφορά του μοναχού στην κοινωνία.

»Τι είναι ο καλόγερος; οι μορφωμένοι άνθρωποι του καιρού μας προφέρουν τούτη την λέξη κοροϊδευτικά και την λένε σαν βρισιά. Και όσο περνάει ο καιρός τόσο και χειροτερεύει η κατάσταση. Μας λένε, είστε σκνηρά και άχρηστα μέλη της κοινωνίας... Όμως πόσοι είναι οι πράοι και οι ταπεινοί που θέλουν να απομονωθούν και να προσευχηθούν φλογερά στην ησυχία τους; Αυτούς τους αποσιωπούν δεν τους θυμούνται, δεν τους αναφέρουν αλλά αυτοί που για μία ακόμη φορά θα σώσουν την ρωσική γη! Γιατί στ'αλήθεια αυτοί φυλάνε προσωρινά στην απομόνωσή τους με ευσέβεια την αναλλοίωτη εικόνα του Χριστού σε όλη την αγνότητα της θεϊκής αλήθειας Του, όπως τους την παρέδωσαν οι Πατέρες της

Εκκλησίας, οι Απόστολοι και οι Μάρτυρες, και όταν θα χρειαστεί θα την υψώσουν στον κόσμο που η πίστη του έχει κλονισθεί. Αυτό είναι μία μεγάλη ιδέα. Τούτο το άστρο θα λάμψει από την ανατολή.

Αυτά σκέφτομαι για τον ρόλο του καλόγερου. Μήπως είναι ψευδές; Κοιτάξτε τους κοσμικούς, όλον αυτόν τον κόσμο που υψώνεται αλαζονικά πάνω από τον λαό του Θεού. Δεν διαστρέβλωσαν τάχα την μορφή του Θεού και την αλήθειά Του; Έχουν την επιστήμη τους. Μα η επιστήμη μπορεί να εξετάσει μονάχα εκείνα που είναι αντιληπτά με τις αισθήσεις. Ο ψυχικός κόσμος, το ανώτερο μέρος της ανθρώπινης ύπαρξης, έχει τελείως εξοστρακισθεί. Ο κόσμος διακήρυξε την ελευθερία του. Έχεις υλικές ανάγκες και δεν πρέπει να φοβάσαι να τις ικανοποιήσεις, ακόμη και να τις πολλαπλασιάσεις. Αυτό είναι το δόγμα του σημερινού κόσμου.

Νομίζουν πως αυτό θα πει ελευθερία, η αύξηση και η γρήγορη ικανοποίηση των αναγκών, διαστρεβλώνουν την φύση τους, αποκτούν πολλές και άσκοπες, ανόητες επιθυμίες. Ζούνε για να ζηλεύουν ο ένας τον άλλο, για τις σωματικές απολαύσεις και τις επιδείξεις.

Ο μοναστικός δρόμος είναι εντελώς διαφορετικός. Η υποταγή, η νηστεία και η προσευχή που ο κόσμος κοροϊδεύει είναι ο μόνος δρόμος για να πετύχει κανείς την πραγματική, την αληθινή ελευθερία: ξεριζώνω από μέσα μου τις περιττές και άχρηστες ανάγκες, δαμάζω τον εγωισμό και την περηφάνεια μου με την υπακοή και έτσι φθάνω, με την βοήθεια του Θεού, στην ελευθερία του πνεύματος και στην πνευματική χαρά!

Κατηγορούν τον καλόγερο για την απομόνωσή του. Ποιος όμως δείχνει περισσότερη αδελφική αγάπη; Τούτοι οι ταπεινοί και πράοι νηστευτές και σιωπητές θα ξεσηκωθούν και θα εργασθούν για την μεγάλη υπόθεση. Ο λαός θα αντιμετωπίσει τον αθεϊστή και θα τον νικήσει και θα γίνει η ενιαία ορθόδοξη Ρωσία. Φροντίζετε λοιπόν τον λαό και διαφυλάξτε αμόλυντη την καρδιά του μορφώστε τον εν σιωπή. Αυτός θα είναι ο μοναστικός σας άθλος, γιατί ο λαός είναι θεοφόρος».

Νηστεία και εγκράτεια: »Γιατί αυτός ο καλόγερος ήταν πρώτα απ'όλα υπέρ της

νηστείας και ένας τόσο μεγάλος νηστευτής δεν ήταν παράξενο να δει θαυμαστά οράματα. Βέβαια τα λόγια του καμιά φορά ήταν ακατανόητα μα ένας θεός ξέρει τι βαθύτερη σημασία μπορεί να είχαν. Εξάλου όλοι οι »πτωχοί τω πνεύματι« για χάρη του Χριστού λένε και κάνουν πολύ παράξενα πράγματα».

Και ένα εύθυμο περιστατικό για όσους καταφεύγουν στα μοναστήρια και κυνηγούν μετά μανίας τους »διορατικούς« γέροντες εν είδει μελλοντολόγων για να τους πουν το μέλλον τους. »Τρομερά τα λόγια σας, πάτερ Θεράποντα! όμως για πέστε μου, μεγάλε και μακάριε, είναι αλήθεια εκείνο που λένε για σας, πως έχετε αδιάκοπη επικοινωνία με το Άγιο Πνεύμα; -Καμιά φορά του έρχεται και κατεβαίνει.- Πώς κατεβαίνει; τον ξαναρώτησε -Σαν πουλί.- Και πως σας μιλάει; -Με ανθρώπινη φωνή.-Και τι σας λέει; -Να,σήμερα με ειδοποίησε πως θα με επισκεφθει ένας βλάκας και θα μου κάνει ανόητες ερωτήσεις. Πολλά ζητάς να μάθεις...».

Για την ζωή και τον θάνατο,την αιωνιότητακαι τον Παράδεισο:

»Μα αυτό είναι ίσα-ίσα το μεγαλείο, πως εδώ υπάρχει ένα μυστή-ριο. Μία φευγαλέα γήινη μορφή συναντιέται εδώ με την αιώνια αλήθεια. Η παλιά λύπη, από μία μυστιριώδη δύναμη της ανθρώπινης ζωής, μετα-βάλλεται σιγά σιγά σε μία γλυκιά, τρυφερή χαρά. Το φλογερό νεανικό αίμα το διαδέχονται τα μειλίχια, ξάστερα γηρατειά: δοξάζω την καθημερινή του ηλίου και η καρδιά μου τον υμνολογείόπως και πρώτα, μα τώρα αγαπώ πιο πολύ τις μακριές αχτίδες του και μαζί με αυτές τις ήρεμες τρυφερές αναμνήσεις, τις αγαπητές μορφές της πολύχρονης και ευλογημένης μου ζωής. και πάνω απ' όλα είναι η αλήθεια του Θεού, που πραΰνει, γαληνεύει και συγχωρεί τα πάντα! Η ζωή μου τελειώνει, μα νοιώθω την κάθε μέρα που μου απομένει πως η επίγεια ζωή συναντιέται με μια καινούρια ζωή, ατελεύτητη, άγνωστη, μα τόσο κοντινή,που η προαίσθησή της κάνει την ψυχή μου να δονείται από χαρά, το πνεύμα μου να ακτινοβολεί και την καρδιά μου να κλαίει από αγαλλίαση... Κοιτάχτε τριγύρω τα δώρα του Θεού: τον φωτεινό ουρανό, τον καθαρό αέρα, το απαλό χορτάρι, τα πουλάκια, όλη την πανέμορφη και αθώα φύση, και μεις είμαστε ανόητοι και άθεοι και δεν καταλαβαίνουμε πως η ζωή είναι Παράδεισος, γιατί φθάνει να θελήσουμε να το καταλάβουμε και τότε θα δούμε γύρω μας τον Παράδεισο σε όλη του ομορφιά, θα αγκαλιαστούμε και θα κλάψουμε από χαρά...» Η σπορά του λόγου του Θεού:

»Μονάχα ένας μικρός σπόρος χρειάζεται,ας ρίξει αυτόν τον σπόρο (=τον λόγο του Θεού) στην ψυχή του απλού ανθρώπου και δεν θα πεθάνει, θα ζει πάντα εκεί πέρα, μέσα στο σκοτάδι, στην δυσωδία των κριμάτων του σαν φωτεινό σημείο, σαν μία μεγάλη υπευθύμιση. Ο λαός του Θεού θα χαθεί αν του λείψει ο λόγος του Θεού γιατί η ψυχή του διψάει την διδαχή και τον ωραίο ενστερνισμό της.».

Πως η Παναγία μεσιτεύει στον Χριστό για τους αμαρτωλούς:

»Υπάρχει ένα ποίημα με τίτλο Η επίσκεψη της Θεοτόκου εις την Κόλασιν, όπου ο αρχάγγελος Μιχαήλ ξεναγεί την Θεοτόκο στους τόπους βασανιστηρίων της Κολάσεως. Ανάμεσα στους αμαρτωλούς που βασανίζονται, υπάρχει μία ειδική κατηγορία,αυτών που βυθίζονται σε μία φλεγόμενη λίμνη. Η Θεοτόκος, συντετριμμένη από όσα είδε, μπροστά στον θρόνο του Θεού πέφτει στα γόνατα κλαίγοντας και εκλιπαρώντας χάρη για όσους είδε στην Κόλαση. Ικετεύει, επιμένει, και όταν ο Θεός Της δείχνει τα σημάδια από την σταύρωση στα χέρια και τα πόδια του Υιού Της και Την ρωτάει πως μπορεί να συγχωρήσει τους βασανιστές του Χριστού. Εκείνη διατάζει όλους τους αγίους, τους μάρτυρες, τους αγγέλους να πέσουν στα γόνατα και να παρακαλέσουν τον Θεό. Έτσι πετυχαίνει να γίνει δεκτό από τον Θεό ώστε από την Μεγ. Παρασκευή ως την Αγία Τριάδα κάθε χρόνο να σταματούν τα βασανιστήρια στην Κόλαση. Τόσο μεγάλη είναι η μεσιτεία και η αγάπη της Παναγίας για όλους ανεξαιρέτως, ακόμη και τους πιο αμαρτωλούς».

Πως ο άνθρωπος από εγωισμό χάνει τον Παράδεισο:

»Υπάρχει σχετικά ένα ρώσικο παραμύθι. Μία φορά και έναν καιρό ζούσε μία πολλή κακιά γυναίκα, Πέθανε χωρίς να έχει κάνει κανένα καλό στην ζωή της. Την άρπαξαν οι διαβόλοι και την έριξαν στην Κόλαση. Τότε ο φύλακας-άγγελός της σκέφτηκε: »πρέπει να θυμηθώ κάποια καλή πράξη που έκανε αυτή η γυναίκα για να την πω στον Θεό».Έτσι, θυμήθηκε πως κάποτε η γυναίκα αυτή έδωσε από τον κήπο της ένα κρεμμυδάκι σε μία ζητιάνα. Και ο Θεός είπε στον άγγελο: »πάρε λοιπόν το κρεμμυδάκι αυτό και πήγαινε στην κόλαση. Κράτα το από την μία άκρη και ας πιαστεί αυτή από την άλλη. Αν τα καταφέρεις να την τραβήξεις από εκεί, τότε ας

πάει στον Παράδεισο. Όμως αν σπάσει το κρεμμυδάκι,θα μείνει στην Κόλαση.

Έτρεξε ο άγγελος και λέει στην γυναίκα: »πιάσου γερά από κρεμμυδάκι και γω θα σε τραβήξω. Και άρχισε να την τραβάει προσεκτικά. Σχεδόν την είχε βγάλει έξω ολόκληρη, όταν και άλλοι αμαρτωλοί γαντζώθηκαν πάνω της για να βγουν και αυτοί μαζί της έξω. Μα η γυναίκα που ήταν κακιά, άρχισε να τους κλωτσάει: »εμένα θέλουν να βγάλουν και όχι εσάς. Δικό μου είναι το κρεμμυδάκι και όχι δικό σας».

Μόλις το είπε αυτό, το κρεμμυδάκι αμέσως έσπασε, και αυτή ξανάπεσε στην λίμνη με τις φλόγες της Κόλασης. Ο άγγελος έβαλε τα κλάματα και έφυγε». Τι είναι Κόλαση: =έλλειψη αγάπης.

‘Κόλαση είναι το μαρτύριο να μην αγαπάει κανείς. Μια φορά δόθηκε στον άνθρωπο η δυνατότητα να πει αγαπώ και υπάρχω, και αυτή την στιγμή ενεργητικής αγάπης, στο διάστημα της σύντομης επίγειας ζωής του,ο άνθρωπος αρνήθηκε το ανεκτίμητο δώρο, δεν το εκτίμησε,το κοίταξε κοροϊδευτικά και έμεινε ασυγκίνητος.

»Μιλάνε για φλόγες υλικές που έχει η Κόλαση. Δεν το εξετάζω αυτό γιατί τρομάζω με την σκέψη, μα σκέφτομαι πως οι κολασμένοι ευχαρίστως θα δέχονταν τις φλόγες γιατί με τα σωματικά μαρτύρια θα ξεχνούσαν το μεγάλο ψυχικό μαρτύριο που είναι και το πιο τρομερό. Τίποτε δεν μπορεί να τους απαλλάξει από το ψυχικό μαρτύριο, γιατί δεν είναι εξωτερικό, το έχουν μέσα τους. Γιατί και αν ακόμη τους συγχωρούσαν οι δίκαιοι από τον Παράδεισο, βλέποντας τα μαρτύριά τους και τους καλούσαν κοντά τους με αγάπη απεριόριστη,τα μαρτύρια των κολασμένων θα μεγάλωναν, γιατί με την συγγνώμη αυτή θα έπρεπε να ανταποδώσουν αγάπη ενεργητική και γεμάτη ευγνωμοσύνη στους δικαίους,κάτι ,που τους είναι αδύνατο πια να δείξουν».

Αρχ. Κύριλλος Κεφαλόπουλος

Πηγή:impantokratoros.gr